

Verlag ontwikkelgesprek

Datum: 28 januari 2026

Onderwerp: Toetsing, beoordelingsvormen, leeruitkomsten en eindniveau

Dit ontwikkelgesprek is gebaseerd op audit- en accreditatiebevindingen van meerdere opleidingen die in de afgelopen twee jaar zijn geaccrediteerd binnen de Divisie Online Education (DOE), namelijk: LOI Bachelor Toegepaste Psychologie, LOI Cluster Accountancy, NTI Associate Degree Kinderopvang, LOI Bachelor Communication and Multimedia Design en Associate Degree Media Design, NTI Associate Degree Jeugdwerker en NTI Bachelor Pedagogiek.

De belangrijkste aanbevelingen uit deze accreditaties zijn in dit gesprek samengebracht om overlappende thema's in samenhang te bespreken en te verkennen in hoeverre deze inzichten ook richtinggevend kunnen zijn voor andere opleidingen en voor de doorontwikkeling van standaardwerkwijzen binnen de organisatie.

De twee belangrijkste thema's die uitvoerig zijn besproken tijdens dit ontwikkelgesprek zijn:

- 1) Toetsing en beoordelingsvormen
 - 2) Leeruitkomsten en eindniveau en de onderzoekende houding.
-

Onderwerp 1 – Toetsing en beoordelingsvormen

Vraag vanuit DOE

DOE verkent de overgang van een traditioneel afstudeerwerk (scriptie) naar een beroepsproduct. Daarbij wordt onderzocht hoe ver opleidingen buiten bestaande kaders kunnen treden en waar de grens ligt tussen verantwoord experimenteren en noodzakelijke borging.

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

De panelleden geven aan dat afstudeertrajecten vaak sterk zijn gekaderd, wat duidelijkheid biedt maar ook beperkend kan werken. Zij stellen de vraag of alle competenties in één eindwerk moeten worden getoetst, of dat het effectiever is om het hoogste beheersingsniveau eerder in de opleiding vast te stellen en het eindwerk te richten op specifieke accenten. In dat geval kan het eindwerk bestaan uit een combinatie van bijvoorbeeld een ontwerprapport en een concreet beroepsproduct.

Binnen Associate Degree-opleidingen (Ad) wordt al gewerkt met losse onderdelen waarin verschillende competenties afzonderlijk worden aangetoond. Deze aanpak biedt studenten meer vrijheid en functioneert goed. Competenties kunnen ook via alternatieve vormen zichtbaar worden gemaakt, zoals een portfolio. Gezien de diversiteit aan opleidingen binnen DOE sluit deze benadering volgens het panel goed aan.

Voor CMD-opleidingen wordt nog veelal gewerkt met één eindwerk, vanuit het uitgangspunt dat studenten het volledige beroepsproces doorlopen.

Vraag vanuit DOE

Is het afstuderen momenteel te vast ingericht en biedt een vrijere vorm – bijvoorbeeld afstuderen binnen een bedrijf van opdracht tot uitvoering – meer ruimte voor authenticiteit en beroepsgerichtheid?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

De panelleden benadrukken het verschil tussen Associate Degree- en bacheloropleidingen. Waar in het verleden een sterk onderzoek gerichte benadering dominant was, verschuift de focus steeds meer naar het realiseren van concrete beroepsproducten. Onderzoek wordt gezien als ondersteunend aan verandering en beroepsuitoefening, niet als doel op zich.

Het doel van afstuderen is vaststellen of studenten beroepsgeschikt zijn en kunnen bijdragen aan organisatie- en maatschappelijke ontwikkeling. De klassieke scriptie toont deze beroepsgeschiktheid niet altijd overtuigend aan. De overgang naar beroepsgerichte eindwerken is daarom al langere tijd gaande, met verschillen in tempo tussen opleidingen. Leeruitkomsten sluiten goed aan bij deze ontwikkeling, omdat zij expliciet maken wat iemand moet kunnen aantonen in een beroepssituatie.

Vraag vanuit DOE

Welke aandachtspunten en valkuilen zien panelleden bij het experimenteren met nieuwe afstudeervormen binnen Associate Degree-opleidingen?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

Een belangrijke valkuil is dat het vereiste niveau te hoog wordt gelegd. Ad-opleidingen zijn tweejarig en vragen om een eigen didactische en toetskundige benadering. Wanneer het onderwijs en de beoordeling te sterk zijn gebaseerd op hbo-bachelor niveau, ontstaat spanning met haalbaarheid en eindniveau.

Daarnaast is het onderscheid tussen onderzoekende houding en probleemoplossend vermogen van belang binnen het hbo in het algemeen. Voor alle hbo-opleidingen geldt dat een onderzoekende houding vereist is en dat deze verweven moet zijn met de beroepspraktijk. De oplossing op een vraagstuk dient te volgen uit een analyse die de student uitwerkt.

Vraag vanuit DOE

Hoe kan de beoordeling van nieuwe eindproducten transparant en betrouwbaar blijven, zeker met meerdere (freelance) beoordelaars en minder gebruik van rubrics?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

De panelleden adviseren om bewust te bepalen wat wordt vastgelegd maar met ruimte voor bepaalde mate van flexibiliteit. Zoals bij beoordelingscriteria die meer gericht zijn op houding, gedrag en beroepsbekwaamheid zodat het geen afvinkbare onderdelen zijn.

Voor studenten en beoordelaars moet helder zijn welke leerdoelen behaald moeten worden. Tegelijkertijd is intensieve kalibratie noodzakelijk om beoordelingsverschillen te voorkomen, met name wanneer meerdere freelancers betrokken zijn. Beoordelaars moeten worden meegenomen in de nieuwe beoordelingswijze en voldoende ruimte krijgen voor onderlinge afstemming, maar er moet gewaakt worden dat er niet te veel ruimte ontstaat voor eigen interpretatie. Er moeten namelijk wel gelijke beoordelingen uitkomen. Dus er is voorgesteld om te werken met duidelijk geformuleerde leeruitkomsten en concrete indicatoren, uitgewerkt in een rubrics met niveaus (Onvoldoende – Voldoende – Goed – Excellent). Dit biedt houvast en transparantie, terwijl er ruimte blijft voor professionele oordeelsvorming.

Vraag vanuit DOE

Wat is de verhouding tussen het beroepsproduct en de verantwoording? En wat is de positie van de stageplek binnen het eindwerk?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

De beoordeling richt zich op het geheel van het ingeleverde werk, gezien vanuit vaste competenties. Tijdens het beoordelingsgesprek licht de student specifieke onderdelen toe, bijvoorbeeld via een samenvatting of video. De beoordeling vindt altijd plaats door twee beoordelaars, waarbij degene die het minst betrokken was bij het proces de doorslag geeft bij het geven van het cijfer.

De bijdrage van de stageplek wordt meegenomen in de vorm van reflectie of terugkoppeling, maar weegt niet mee in het eindcijfer, omdat organisatiedoelen niet altijd samenvallen met opleidingsdoelen.

De bedrijfsbegeleiders dienen de beroepscompetenties te kunnen bepalen en beoordelen.

Vraag vanuit DOE

Wat betekent de overgang naar andere eindproducten voor de rol van beoordelaars, examencommissie en de inzet van AI?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

De beoordeling verschuift van het beoordelen van losse onderdelen naar een meer holistische beoordeling van beroepsgeschiktheid. Leeruitkomsten moeten vooraf helder worden geformuleerd en gezamenlijk geïnterpreteerd. Deze laten namelijk ook de professionele identiteit zien en het eindwerk gaat ook over professionele ontwikkeling en beroepsgeschiktheid. Een deel ligt bij de professionaliteit van de beoordelaars. Zij vervullen nu meer de rol van assessor; de beoordeling is dan ook meer een assessment geworden.

Voor examencommissies is het van belang het doel en de noodzaak van deze veranderingen steeds expliciet te blijven bespreken. We gaan afwijken van onze bestaande kaders en systemen en er opnieuw naar kijken. Omdat persoonlijkheidsstructuren hierin een rol spelen, is het cruciaal om een open dialoog te houden.

Ten aanzien van AI wordt benadrukt dat volledig verbieden niet realistisch is. Wel zijn duidelijke kaders nodig voor verantwoord gebruik en transparantie. Authenticiteit kan worden geborgd door alternatieve beoordelingsvormen, zoals gesprekken en assessments, en door studenten expliciet te laten verantwoorden hoe AI is ingezet. Volgens de examencommissie is het van belang dat de studenten voldoende ondersteund worden bij het gebruik van AI, dit moet aan de voorkant al worden aangeleerd door het in te passen in het opleidingsontwerp. Deze moet steeds dichter naar de beroepssituatie toe en daarnaast moet feedback of adviesbeoordeling in een gesprek besproken worden om fraude te voorkomen.

Naast transparantie en begeleiding bij AI-gebruik is gewezen op mogelijke ongelijkheid in toegang tot AI en ondersteunende middelen (tussen studenten). Dit vraagt aandacht om te waarborgen dat alle studenten onder gelijke voorwaarden kunnen werken.

Onderwerp 2 – Leeruitkomsten en eindniveau / onderzoekende houding

Vraag vanuit DOE

Hoe bouwen opleidingen toe naar het eindniveau en hoe ontwikkelen studenten een onderzoekende houding of probleemoplossend vermogen?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

Opleidingen dienen studenten uit te rusten met een brede gereedschapskist aan methodes en middelen om (beroeps)vraagstukken te analyseren. Hiermee kunnen studenten systematisch onderbouwen hoe zij een beroepsvraagstuk analyseren, keuzes maken in methoden en middelen en tot een onderbouwde aanpak komen. Deze tools moeten zowel domein specifiek als duurzaam inzetbaar zijn. Binnen CMD-opleidingen worden ontwerp- en onderzoeksmethodes aangeboden die studenten moeten kennen en kunnen toelichten (bijvoorbeeld in een gesprek), waarbij onderbouwing en reflectie centraal staan.

Voor de oplossingsgerichte doeners die deze opleiding volgen, is het van belang dat de studenten eerst leren de situatie te doorgronden voordat zij handelen. Deze houding moet expliciet herkenbaar zijn in de leeruitkomsten, zodat studenten zich hier vanaf het begin bewust van zijn.

Het panel heeft voorgesteld om kritische beroepssituaties explicieter te verbinden aan de leeruitkomsten. Door leeruitkomsten te relateren aan concrete beroepscontexten wordt duidelijker welk gedrag, welke houding en welk niveau van analyseren en handelen van studenten wordt verwacht op eindniveau.

Vraag vanuit DOE

Hoe kunnen leeruitkomsten beter inzichtelijk worden gemaakt voor studenten en opleidingen?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

Voor studenten moet duidelijk zijn wat van hen verwacht wordt en welk bewijsmateriaal zij moeten aanleveren. Tegelijkertijd vraagt werken met leeruitkomsten om meer regie bij de student over de eigen ontwikkeling en leerroute. Dit vraagt om ondersteuning, vooral bij studenten die minder initiatief nemen.

Opleidingen zoeken hierbij naar een balans tussen maatwerk, organiseerbaarheid en betaalbaarheid.

Er is aandacht gevraagd voor het expliciet positioneren van een professionaliteits- of onderzoekslijn binnen de opleiding, om een doorlopende ontwikkeling van onderzoekende houding, reflectie en beroepsidentiteit van de student te stimuleren. Dit wordt dan zichtbaar opgebouwd gedurende de hele opleiding en niet alleen bij het afstuderen.

Vraag vanuit DOE

Is werken met leeruitkomsten mogelijk zonder rubrics?

Bespreking van het vraagstuk met de panelleden

Voor sommige opleidingen, met name in het sociale domein, kan dit goed werken. Bij andere opleidingen is meer expliciete structuur nodig. Belangrijk is dat leeruitkomsten geen afvinklijstjes worden. Persoonlijke feedback op de indicatoren draagt meer bij aan ontwikkeling dan een algeheel cijfer; een cijfer maakt je blij, maar opbouwende feedback stimuleert om jezelf te ontwikkelen en om van een 7 een 8 te maken.

Afsluitende opmerking panelleden

Binnen opleidingen zoals CMD bestaan landelijke overlegstructuren waarin deze vraagstukken breed worden besproken. Voor de Ad's bestaan soortgelijke overlegstructuren: LAdO's. Aansluiting hierbij kan DOE ondersteunen bij verdere doorontwikkeling.